

1. AUGUST

1924

III AASTAKÄIK

OMA

Õnnelik on inimene, kes on rahul sellega, mis tal on.

Sipelgas.

Täismees on, kes suudab olla iseendast kõrgemal: ei nõrke kehaliste kannatuste all, ei lase ainelistel lõhubel enda üle võimust võtta ja vaatab enda pääle nagu iga teise inimese pääle..

Sipelgas.

Üks mõtteke.

Üks mõtteke mul meeles mõlgub.
Ja põues põksub üks lauluke.
Kui mererannal jalutan,
Siis meeles ta mul mõlgub.
Ja kui õhtul metsas kõnmin,
Mul põues põksub ta:
Et mul on ilus isamaa.

Pikker.

Küsimine: Inimene elab ilmas, et saavutada paremat. Mis peavad vikerkaarlased kõige paremaks inimese elu eesmärgiks.

Sipelgas.

Tiku-ülesanne.

Ühele mehele kingiti 40 pudelit veini. Et ta aga oma teenrit ei usaldanud, siis asetas ta pudelid keldris niisugusesse järjekorda, nagu siin näidatud:

NURK

Niisuguses järjekorras luges ta igas reas 11 pudelit. Teener varastas aga siiski üks teise järele 4, 4, 4, 4 ja 2 (kokku 18) pudelit ära, ilma et peremees pettust ühelgi korral oleks märganud, sest lugedes leidis ta ikka, et igas reas oli 11 pudelit.

Kuidas oli teenril võimalik oma pere-meest niiviisi viiel korral petta?

Kirjakast.

Sinisilmne Sitikas: Suur tänu mõistatuste eest; luuletuse lugesin läbi suure põnevusega; et teda aga ilmutada, läheks tarvis värsivormilist voolimist, et kõik read ühepikkused ja riimitud oleksid. Muidu see ei lähe, nagu näit.:

Nõnda kuuldus hirmus hääl
maalt, kus Sarvik elas.
Varsti tuli nähtaval
Sarvik; hüppas, kargas, möllas.

Must Mees; L. T., Kuresaares; Algaja, Tall.; Sipelgas: Teie saadetused ilusti käes. Paneme nad üksshaaval lehte, kui mõni kauem viibib, ärge pahaks pange.

K. E. Tartus, H. L. Pilstveres, K. R. Vändras, Ar. J. Tall.: ei sobi „Vikerkaarele“.

P. Pallas: Avaldame lähemas numbris ühe teie luuletusist „Õhtused kellad“. Teie luuletustes on hääd ja halba. Lähemalt kirjalikult. Teie ülesande lahendus tänuga käes.

VIKERKAAR

Nr. 31.

Vastutav toimetaja: Ernst Raudsepp.

Tegev toimetaja: J. Neggo-Vössokotsky.

1924.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti ja reedeti kella 1—2.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.

MUINASJUTT IKAROSEST.

M. R.

vidiuse*) teostekogus „Metamorphoses“ on lugu laul „Dädalos“, milles jutustatakse noormehesest Ikarosest.

Dädalos, suur kunstnik ja arvatavasti mõnesuguste tööriistade (saag, puur) ülesleidja, oli ehitanud Greeka kuningale Miinosele labürindid Kreeta saarel, praeguse Knosose linna juures. Et kuningas teda vabatahtlikult enam ära minna ei lasknud, tarvitas ta kavalust. Ta kogus väikesi ja suuri sulgi, muretses hulga vahha ja hakkas tegutsema. Paigutas vähemad sulged allapoole, ülespoole suuremad, nendest ülemale kõige suuremad sulged, kinnitas need vahhaga üksteise külge ja valmistis selkombel toredad, suured tiivad. Tema poeg,

noor Ikaros, vaatas isa tegevust päält, ajas taga lendlevaid sulgi ning mängis pehme vahhaga.

Dädalos valmistas pojalegi tiivad. Kui lennuproov oli tehtud ja võis kindel olla tiibade vastupidavuses, kinnitas ta Ikarosele tiivad õlale, teda manitsedes lennata mitte liig madalalt, siis saaksid tiivad udust märjaks ja raskeks; ka mitte tõusta liig kõrgele päikese ligi, siis sulaks vahha, millega sulged üksteise külge kinnitatud. Kannatamatult ootas Ikaros, kuni isa ka omale tiivad oli õlule kinnitanud, siis tõusid nad lendu. Dädalos õpetas ja julgustas poega, ja kes alt nägid nende lendu, anvasid neid taevalisteks. Juba olid jäänud neist maha pahemat kätt saared Samos, Delos ja Paros, paheemale — Lebynthos ja Kalymne. Ikaros oli nii rõõmus all laiutava pildi üle, kindel ja uhke oma tiibade tugevuse üle, et hoopis unustas kõik isa hoiatused ja nõuanded: hõisates tõusis ta ikka ja ikka kõrgemale,

*) Publius Ovidius Naso — kuulus Rooma luuletaja ja jutukirjanik, sünd. a. 43 e. Kr., surm. a. 17 p. Kr. Tema tähtsamad tööd: „Metamorphoses“, „Fasti“, „Amores“, „Tristia“, „Ex Ponto“, „Ars amandi“.

tahtes tõusta üsna päikese ligi... Säääl, langes sulg, teine, kolmas... valha oli pehmeks läinud, tiivad lagunesid. Hirmul hüüdis ta isa järelle, aga oma pöörasel lennul oli ta isast kaugele eemale jõudnud, tiivad olid nüüd täitsa lagunened ja ta

langes alla sinistesse lainetesse. Dädalos nägi õhus heljuvaid sulgi, aimas õnnetust ja ruttas talle appi, kuid oli juba hilja: ainult poja surnukeha tõi ta veest välja. Selle kandis ta ligemale saarele, kuhu ta tema ka mattis; saart nimetatakse veel tänini Ikarose saareks.

See kaunis muinasjutt on olnud paljude luuletuste ja kunstiteoste ainek. Muuseum on olemas kahelt maalikunstnikult pildid: Leightonilt**) pilt, kus Dädalos ehiv poega reisile, Draperilt — maabunud Ikarose surnukeha, mille juures merineitsid leinavad. — Ja kui kunagi jutt on kellegi liigjulgusest ehk ettevaatamatusest, siis nimetatakse Ikarose nime. Noorte meeli avatleb kaugele ja kõrgete eesmärkide saavutamine, tihti unustatakse aga sääluures kõik vanade hääd õpetused. Kui on ettevõttes juba natuke edu ja kordaminekut märgata, unustatakse kõik ettevaatus, see on aga halb. Ehk küll nii mõnigi kord ettevõttel kurvad tagajärjed on, ei tohi siiski hukka mõista neid noori tulipäid: nooruse vaimustuses saadetakse mõnigi kord toime niisuguseid asju, mille mõju ulatab aastasadesse.

INIMENE ÕHUVALLAS.

Ed. J—on.

Uba õige kauges minevikus on inimesed lendamisest unistanud ja selleks abinõusid otsinud, et võita ka õhuvallda inimese võimusesse, nii kui ta on seni peremees olnud maal ja merel. Nähes lindusid lendavat, pidi ka inimeses soov tõusma pääseda sinna määratu avarasse õhuvallda, kus ei ole mingisugust piiri ega takistust, nii kui see maal ja merel on.

Need soovid leidsid kauni väljenduse muinasjuttudes, kus räägitakse lendamisest

koitka tiivul, mõne imejõulise lendava vaiba või mõne muu asja abil. Kuni inimsoo hariduslik tasapind veel nii kõrge ei olnud, et lendamise küsimuse tegelikule lahendamisele asuda, ilutses ta ainult muinasjuttudes lennu üle kõrges õhuvallas.

Ajajooksul hakati aga juba praktilikke abinõusid otsima õhuvalla võitmiseks — lendamiseks. Tekkisid juba mõned lennuaparaadid, muidugi oma puuduliku ehituse tõttu otstarbele mittevastavad.

**) Leighton — Inglise maaltja, 1830—1896.

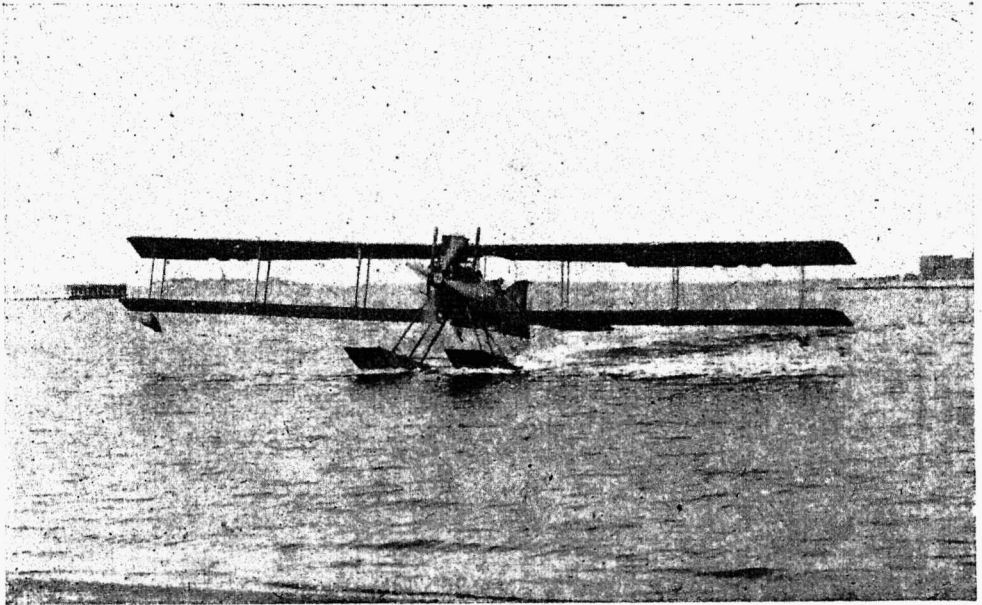
Lennumasina esimene kuju oli võetud lindudelt, s. t. valmistati kaks tiiba, mis inimene enda külge kinnitas ja oma käte ja jalgade jõul liikuma pani. Tiibu liigutati üles ja alla, nii kui seda teevad linnud. Muidugi ei suutnud niisugused tiivad inimest lendu tõsta. Paremal juhusel ulatas niisugune „lend“ majakatuselt — maapinnani!

Kuigi niisugused linnulennu põhimõttel ehitatud lennuaparaadid täienesid, neid

sid sõidukorvi, siis päästeti kõied lahti ja kergest gaasist kantuna tõusis pall õhku.

Suur samm oli edasi jõutud; inimene võis õhku tõusta. Kuid niisugune õhusõit oli kardetav ja ebamugav. Õhupalli ei saanud juhtida ja see oli tuulte mängukanniks. Lendude puhul tulid ette sagedad õnnetused, kui tuul palli merre viis või kuhugi vastu paiskas.

Uuriti edasi ja leiti võimalus palli juhtida. Selleks tuli õhupallile jõumasin —

Veelennuk ehk hüdrolaan.

suuremaid ja kerulisemaid ehitati, ei lahendunud lennukäsimus ikkagi.

Kirjeldatud lennumasinad olid õhust raskemad. Et nendega õhku tõusta ei saadud, jäeti nad kõrvale ja võeti abiks õhust kergemad abinõud, õhupallid. Viimased olid harilikult määratu suured, tihedast siidiriidest valmistatud pallid, mis mõnda kergest gaasi, näiteks vesinikku täis pumbati. Lihtsamal juhusel täideti pall isegi sooja õhuga. Pall oli tugeva nõõrist võrgu sees ja selle külge kinnitatult rippus õhupalli all korv reisijate jaoks. Enne lendu pumbati kõõrtega tugevasti maa külge kinnitatud õhupall gaasi täis, reisijad istu-

mootor kaasa anda, mis propelleri keerlema paneb, niisama ka sellekohane tüür valmistada. Nüüd ei olnud õhupall enam tuule ja õhuvooluste mängukanniks, vaid ta liikus edasi omal jõul, sõites ka vastu tuult. Et õhusurumine võimalikult vähem oleks ja sellega lendamine kergemaks muutuks, tehti õhupallid nüüd pikergused — sigarikujulised. Endise primitiivse sõidukorvi asemele tulid mugavalt sissesetatud kabiinid palli all. Gaas, millega varemini õhupalle täideti — vesinik — plahvatas kergesti põlema ja hävitas kogu palli ja inimesed. Selle asemele võeti teine gaas — heelium —, mis ei põle ja mille kandejõud vesiniku omast

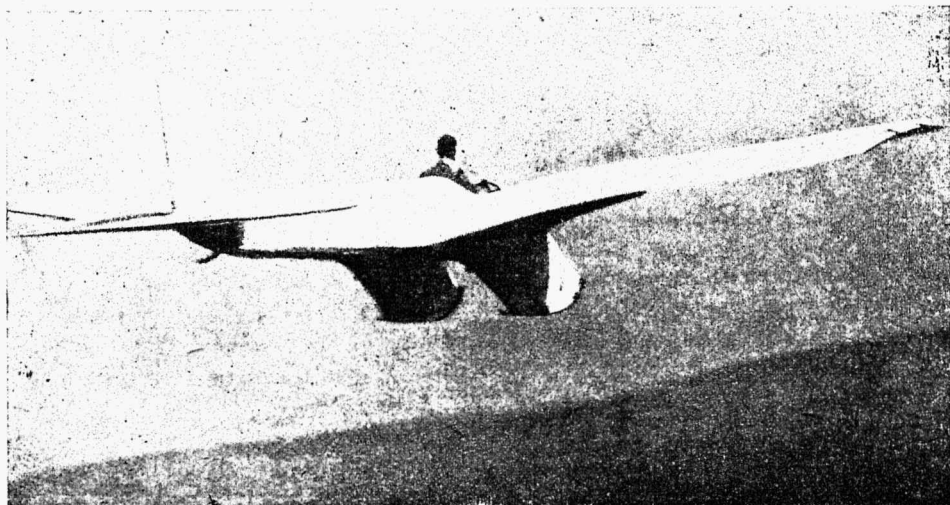
tuntavalt suurem. Nende täienduste tulemuseks oli praegusaja juhitud õhulaev — dirishaabel — mille tüübilised esitajad, n. n. „Zeppelinid“ ilmasõja ajal üldiselt tuttavaks said.

Samal ajal, kui juhitudvate õhulaevade täiendamisel nii suuri tagajärgi saavutati, võeti uuesti üles õhust raskemate lennumasinate küsimus. Mitmed uurijad kinnitasid, et niisuguse masinaga lendamine võimalik on, kui aga masinat sellekohaselt konstrueerida ja teda tugeva jõuallikaga va-

tastilistes tulevikujuttudes ette kujutada mõisteti.

Nagu juba tähendatud, on lennuabinõud kahesugused: õhust kergemad — dirishaablid või õhulaevad ja aeroplaanid või lennumasina d.

Dirishaablid on kolossaalsete mõõtudega, nad võivad suuri raskusi üles tõsta ja sellega ka palju küttematerjali ja toidutagavara päale võtta. Sellepärast võib nendega ette võtta pikemaid õhusõituseid. Kuid nende lennukiirus on võrdlemisi väike —

Planeer ehk mootorita lennuk.

rustada. Päälle rohkearvuliste katsete leiti üles lennumasina tüüp, mis lendamiseks enam-vähem kõlbulik oli. Aparaadil olid kergest materjalist tiivad, mis aga ei liikunud, tiibade vahel korpus ja taga otsas tüür. Jõuallikaks oli mootor, mis käima pani neljajarulise propelleri.

Õhusõidu küsimus oli lahendatud. Oli tarvis teha ainult täiendusi, tõsta aparadi lennukiirust, kergendada õhikutõusmise ja maandumise võimalusi ja vähendada õhusõidu kardetavust.

Ajajooksul lahendati kõik need küsimused. Eriti suurte sammudega edenes õhusõit suure ilmasõja ajal. Nüüd on õhusõit päris igapäine asi ja lennuasjandus on palju kaugemale läinud, kui vanades fan-

kuni 80 kilomeetrit tunnis. Kuigi õhulaeval veel palju poolehoidjaid on ja neid ikka veel ehitatakse, ei ole õhust kergemal õhusõiduabinõudel siiski suurt tähtsust tuleviku liikumisabinõuna, selleks on juba praegugi ja tingimata ka tulevikus õhust raskem õhusõiduriist — lennumasin ehk aeroplaan.

Lennumasina d jaotatakse kolme liiki: aeroplaanid — maalenumasina d, hüdروπλαанid — merilenumasina d ja helikopterid. Viimane lennumasina tüüp on määratud loodjooones ülestõusmiseks ja maandumiseks, ilma hoo võtmata, nagu seda teevad aeroplaan ja hüdروплаан. Helikopterid viibivad alles katsete ajajärgus.

Kuivamaa lennukil on rattad all, millega ta enne lendu tõusmist tükk maad edasi sõidab, kuni propeller nii kiiresti käima hakkab, et ta suudab lennuaparaadi õhku viia. Veelennukil on all paadid, mis võimaldavad veepinnale laskumist ja säält õhku tõusmist.

Kandepindade — tiibade arvu järele jaotatakse lennumasinad mitmetesse liikidesse: ühe kandepinnaga — monoplaan, kahega — biplaan, kolmega — triplaan, neljaga — kvadriplaan. Viimastel aastatel on konstrueeritud lugematu arv lennumasinat tüüpe. On olemas ühe, kahe, kolme ja nelja mootoriga lennukid, on ühe ja mitme propelleriga jne. Mõnel lennukil on propeller ees, teisel taga. Viimasel ajal valmistatakse ka puhtmetallist lennukid.

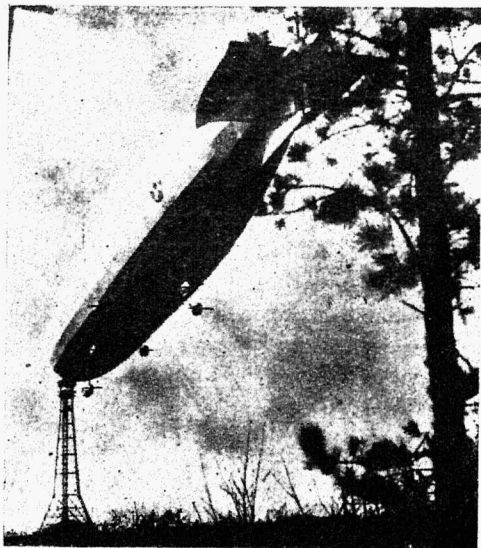
Vastavalt mootorite arvule ja nende jõule on lennukite kandejõud ja kiirus väga mitmesugune. Kuna väike ühe mootoriga monoplaan ainult ühe inimese jaoks on määratud, on olemas ka suuri reisijate ja kaubaveo lennukid, mis kümneid inimesi ja suuri raskusi pääle võivad võtta. Nii võib Prantsuse lennuk „de Monge 72“ pääle võtta 30 inimest, tarviliku kütte- ja toidu-tagavaraga.

Lennumasinate kiirus on keskmiselt 100 kuni 220 kilomeetrit tunnis. Arvatakse aga, et lähemas tulevikus võimalik on kiirust suurendada kuni 400 kilomeetrit tunnis. Suuremate lennumasinat normaalne sõidukõrgus on 5000 meetri kõrgused, kuid lennukil on tõustud 12 tuhande meetri kõrgusele. Nii kõrgel on õhk juba nii külm, et lendur ja masin jääga kattub, ka on õhk niivõrd hõre, et kandepindade ja propelleri jõud väheneb.

Suurt tähelepanu äratav viimasel ajal ka mootorita lendamine, n. n. liiglemine. See on tagasipöördumine esialgsete põhimõtete juure, kui veel ei olnud üles leitud mootoriga lennumasin.

Mootorita lennukid nimetatakse planeerideks. Need on liikuvate tiibadega kerged masinad. Mootorita lendamine põhjeneb mitmesuguste maapinna läheduses liikuvate õhuvooluste kasutamises.

Teatavasti sünnivad maapinnal verti-

Õhulaev ankrus.

kaal ja boritsontaal õhuvoolud. Õhk ei seisa millalgi päris vaikselt paigal. Tasasel lagendikul ei sünni tuntavaid õhuvoolusid, kuid künklikel maapinnal põrkavad õhuvoolud vastu küngast ja pöörduvad ülespoole. Neid ülespoole suunduvaid õhuvoolusid kasutades, võib liugleja oma kerge aparaadiga mäeharjalt õhku tõusta ja tundide viisi õhus püsida ning kaunis pika maa ära lennata. Sellejuures peab lendur oskama lendu planeeri liikuvate tiibade abil reguleerida, nendega ära kasutades mitmesuguseid õhuvoolusid.

Mootorita lendamine on praegusel kujul kohane ainult õhuspordiks, sest pikemaajad regulaarseid lendusid mootorita lennukiga teha ei saa. Katseid sellel alal tehakse aga edasi ja loodetakse planeerile väikese mootori pääle paigutades saada niisuguse kerge üheinimese õhusõiduriista, kui on maa pääl liikumiseks mootorratas. Sellekohased katsed on juba häid tagajärgi annud.

Milles seisab siis õhusõidu praktiline tähtsus?

Kõige suurema tähtsuse omab lennumasin kiire liikumisabinõuna. Õhuteel on võimalik kõige otsemat teed ja kõige kiiremini edasi toimetada reisijaid, posti ja kaup-

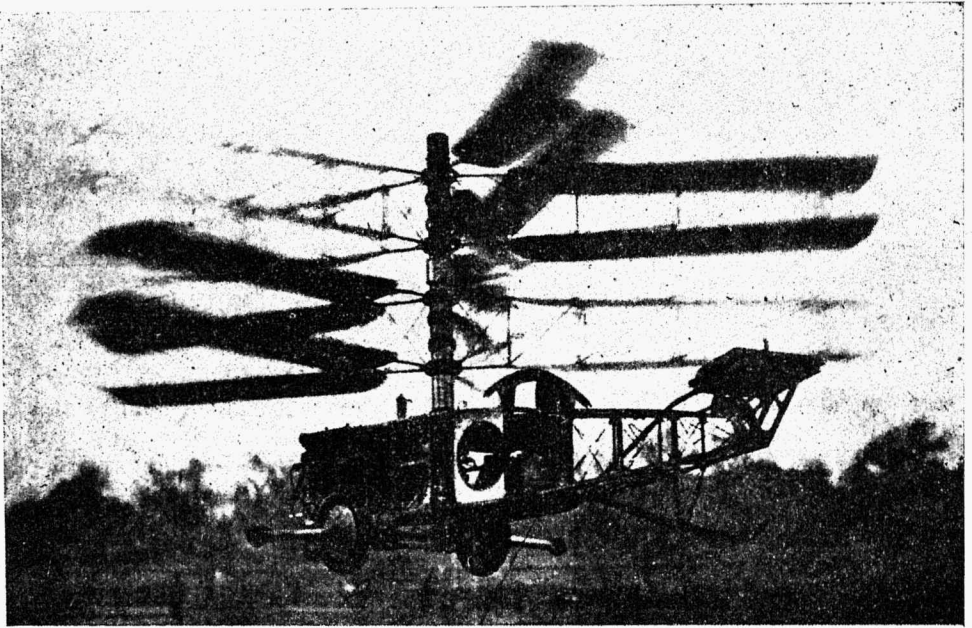
sid. Sõjas on lennumasin hädatarvilik sideabinõu ja koledam hävitusabinõu.

Õhusõidu arenemisega on laienenud ka lennumasina tegevusalad. Nüüd tarvatakse teda kaartide ja plaanide tegemisel, raudteesihtide ajamisel, ligipääsematude maakohtade tundmaõppimisel, jahipidamisel ja kalapüügil. Rohtlaantes hoitakse määratu suuri lambakarju aeroplaanide abil.

rogradi, Riiga ja Königsbergi Saksamaal. Ühendust peavad Eesti lennumasinad.

Eestis on arenemas ka lennutööstus. Seni toodi lennumasinad väljamaalt sisse, kuid nüüd on Eesti omad vabrikud juba mitmed aeroplaanid ehitanud, mis praegu lendusid teevad ja väljamaa omadega täiesti üheväärtilised on.

Lennuasjanduse edendamiseks on Tal-

Helikopter.

Suurtes maailmariikides tõuseb tarvilikuseks olevate lennukite arv mitmete tuhandeteni. Ka meil, Eestis, hakati pääle vabadussõja lõpu lennuasjandusele suurt tähelepanu pöörama. Riigi julgeoleku kaitseks loodi kaitseväge õhulaevastik, kuna era-õhulaevandust edendab Eesti õhusõidu aktsiaselts „Aeronaut“.

Kuna Eesti teiste piiririikide seas selles suhtes eesrinnas sammub, määrati Tallinn käesoleval aastal Berliinis peetud Euroopa õhusõiduasjanduse konverentsil Ida-Euroopa õhuliinide sõlmepunktiks. Üle Tallinna käivad korralikud õhuliinid: Helsingi, Pet-

linnas asutatud Eesti purjelennu, mudeli ja lennuspordi klubi, mis tahab seda tulevikusõiduriista laiematele rahvahulkadele tuttavaks teha.

Lennumasin on inimesele avanud õhuvalla. Tulevikuinimesel ei ole enam niisugust ettekujutust kaugusest ja ajast, kui meil. Selle maa, mis meie edasi liigume tunniga, lendab tulevikuinimene minutiga. Lai ilm avaneb inimese ees, tema jaoks ei ole enam mingisuguseid piiriseid. Saades ka määratu õhuvalla valitsejaks, võib inimene end õigusega looduse kuningaks lugeda.

Saksa kunstniku L. von Hofmanni pilt „Õhtune käik rannale“.

PÜHA SAAR.

Lely Kempini suvijutt.

2

Suur pettumus oli esimene, mis teda valdas, kui ta Ingeborgi nägi. Umbes kaheteistkümne aastane tüdruk mustas kleidis, ebasüüdsalt friseeritud juustega ning mahalöödud silmadega pidi olema Eriku ja Maret'i laps.

Senaatoriproua ei tahtnud keelduda ise last viimast, oma lapselast, nagu ta järjest toonitas, kes võeti arusaamatul eksitusel ta mõju alt.

Vähesed tunnid, mis Ingeborgi vanaema ta majakeses veetis olid ebamugavamad, mis Luise hiljem mäletas. Tarretav külmus hoovas kuivast, hoolimata suvikuumusest musta krepploori mähitud kogust ning see asetus rõhuvalt kogu ümbrusele.

Isegi vana Triinu, selle saare laps, püüdis hoolega vaigistada oma raskeid samme.

Kergendatult hingas Luise jälle, kui ta senaatoriproua tagasi laevale oli viinud ja nüüd oma majakese poole rändas.

Kui lelu seisis see luutes oma heledate akendega, mis kõik merele ning laskuva päikese poole olid pöördud, ettetükkiva ärkliga ja kivikatusega, mis ta üle puudlimütsina oli heidetud.

Asudes mere ja Boddeni vahel, moodustas püha saar oma kolme liigistikku asuva kalurküilaga ühendussilla Mecklenburi ja Pommerni vahel. „Saare“ nimi oli talle jäänud vanast ajast, kui veel eel Parmini ja taga Svanteborgi kaks veeteed

merd ning Boddenit olid ühendanud, ja „püha“ kuulus vanasse saagasse. Vendide jumal Swantewit, püha võitja, olevat kord ise ühel künkal rajanud mingi pühaduse.

Iga suvi, asudes oma majakesse, mõjus Liisse alati selle maailmast eraldatud saarekese isesugune ilu, osakene algjõust. Suvikuud saarel olid kosutuseks, mida ta ikka enam vajab, sest igal aastal tuli ta siia järjest tüdimenemana. Ning see väsimus avaldus, mida vanemaks ta sai, ikka enam ta piltides, nii et temast juba õlgu kehitates ära pöörduma hakati, nagu sarnasest, kes oma haripunkti üle on astunud.

Hoolimata kogu välisest edust, polnud elu talle toonud, mida ta oodanud oli. — Tahtis ta olla avalik, siis oli see: et iialgi kaks pehmet lapsekätt polnud heitnud end ümber ta kaela, polnud iialgi väike lapsesuut ta palele end surunud ega emanime sosistanud!

Ja nüüd ootas teda ta katuse all Eriku ja Maret'i laps, kellele ta emaks pidi olema.

Enne kui ta randa läks, oli ta Ingeborgi juhatanud tuppa, mis talle pidi saama, ning käskinud tal oma asju säada paigale.

Kui ta nüüd jälle tuppa astus, jäi ta kohkunult seisma. — Valgeks värvitud, kokkukäiv voodi oli pimedast nurgast omalt kohalt tõmmatud ning sügavasse mineva akna alla tõugatud, nii et loojenev päike laialt ta pääle helkis. Kaugele olid akna eesriided kõrvale lükatud. Voodi serval aga, päikeses, istus Ingeborg valgeis ööriietes; ta oli sügenud lahku omad juuksed ning põiminud nad kahte palmikusse, mis tal kui läikivad maod üle rinna alla looklesid. Sääg aga, kus voodi seisnud, lebas must kleit, just nii nagu ta temast oli võinud välja astuda, vähe üles jäänud, nagu tume, inetu loom.

„Kleit teeb mulle muret,“ ütles

Ing ja tõstis Eriku selged, sinised silmad sissetulija poole. „Nad süge sid mu juukseid ning võtsid mult kõik mu rõõmsad kleidid. — Eks ole, tädi Lii, sa õmbled mulle ühe uue! Isa ja Ma ei või mind nii tunda!“

„Kuid millest?“ küsis Luise, sellest nõudmisest üsna ehmunud.

„Näed, neid nõgesekardinaid ei tarvita ma küll ealeski enam, kodus ei tarvitanud ma neid ka. Isa ütles alati: „Kõige ilusamad akna eesriided on pilved.“ Kui inimesed, kes meile tulid, mina krimpisutasid, et meil eesriided akendel puudusid, siis naeris ta ja ütles osutades akend: „Kas teie ei näe, et säääl seinas meie väärtuslikum maal ripub! Suur kunstnik on tema teinud“ ja siis kirjeldas ta kõike, mis ta väljas nägi nii imeilusasti. — Ja kui udu oli, siis ütles ta: „Suur kunstnik on äsja uue lõuendi üles pannud,“ ja kui tähed uhkesti virvendasid, siis oli see Püha Öö tagasein.

Eks oli, ma ei vaja nüüd kardinaid ja me teeme sellest seeliku, hästi laia, mis on kui pilv, kui ma jooksen. Ja Ma suur padi, mille me metsapadjaks hütisime, sest et selle kirjas on lehtede vahel lilled ning punased loigud, just nagu mustikad ja kärbseseened metsa all, — sellest saab rõõmus pihik. Sa pead kõik ise tegema, nii kaua kuni ma kasvatan; nii tegi ka Ma alati. Kui me kõhe algaksime, siis võiksin sind veidi aidatagi, et ma homme päkese ning mere ees häbeneneda ei vajaks.“

Asuti ka tõesti otsekohe tööle; vana Triinugi kutsuti appi, see õmbles palistusi. Mis Luisel kogemustes puudus, seda täiendasid Ingeborgi osavad sõrmed, mis näisid ema pärandusena. Kui laps juba ammu oma rahulist lapseünd magas, istus Luise veel sügavasti üle kleidi kummardudes. Kui viimne haak, viimne nõõp küllies ja ta kerge riide vaadeldes kõrgele tõstis, valgusid pisarad ta silmadeisse. „Mu lapse esimene

kleit,“ sosistas ta väikesel, kurval naeratusel.

Kui maalija järgmisel hommikul aknale astus, nägi ta Ingeborgi juba rannalt tulevat.

Tuul hullas ta laias seelikus, et see tiivaks sai ning last koju kandis. Juuksed oli ta kahes palmikus üle kõrvade pannud ning lamedalt kuklasse kinnitanud, nii et pää kuju selgelt esile tuli ning Luisele haruldaselt Eriku oma meele tuletas. Ka tugev kehaehitus oli tal talle, Maretilt vaid liigutuste kergus.

„Ma olin juba vees, tädi Lii. Norras suplesime me allati vara hommikul, isa, Ma ja mina. Me laskusime soojast voodist otse jahedasse fjordi vette, ja siis palmitseime, Ma ja mina, omad juuksed, kaljul istudes, ja kedagi polnud sääil, laialt ringi, pääle isa, kes meie üle röömustas. Sääil all rannal on nagu fjordil, nii üksildane. Paar kajakat keerlesid kogu aeg mu ümber kui palmisin omi juukseid. Näitid tean, et isa ja Ma minuga olid. — Ja siin tunnevad nad mind, sest olen jälle röömus ning heledas kleidis ja palmikuis. Hamburis oli kõik nii hirmus, must kleit ja sundus, et ma pidavat kurb olema, kuna olen töotanud Ma'le röömsaks jääda, kui ka tema enam minuga ei ole.“

Õhtupoolikul läksid nad koos üle saare. Kalurite omidest mööda, mis dütinide vahele paisatutena merele vahtisid, ehk — üksteise kõrval rohtunud tammi taga hommikusse Boddenile vaatasid. Nad läksid üle kargeheinalise Boddeni aasa, millel lehimad sõid, niites kanjamaad oma-de koonudega; mööda Boddeni lahest, kus kivistikus valgete partidena, kokkuuhtunud vahumühakad ujusid, kuni sinna, kus soo algas. Siis pöördusid nad kalurteele, mis viis läbi metsa. See ulatas penikoorma kaugele, oli sääil, kus ta soopinna kasvas, nagu ürgmets läbipääsema tuhe ja stink. Siis jälle kerkisid männid ja pöökpuu tüved küünalsir-

gelt üles ning kandsid uhkesti oma rohelist katust. Sõnajalad ning mustikad kasvasid nende varjus. Kuid siis tuli paik, kus mets suuremisel oli ning ainult alasti, väänkasvudest läbipõimitud puujändrikud taeva poole ulatusid.

„Siin on nii kurb,“ ütles Ing, „kas ei läheks me sinna, kust on näha merd? Sääil peab ta olema!“ Jah, sääil tuli tuul, ja tume kohin hüüdis ning kaitsus.

Ja siis pöördusid nad rannale, mida meri uhtunud ning asfaltkindlaks teinud. Taevas oli sügavsinine, vaid horisondil olj kerge, lillakas vine. All kordas meri, ainult sügavamalt, samu toone, nagu oleks kunstnik määranud kella ja vaagna teineteisele, et nad mahedas kokkukõlas sulaksid teineteisesse. Lained jookseid kaldale, väsimatult, üksteise järele, ja hääbudes jätsid nad iga-kord peegelduma valgeist vahtlaineist läbijatunud lillakalt jumestuva viiru rannale. Kuid siis tuli koht, ning sääil näis voog tumedamalt värvituna. Ta kohises üle turbakamakate, mis hiigla puujuurtest kaldale nagu kinni kiilutud olid. Puukännud andsid liivale ja laintele uhta oma õõnes-tatud koort ja sääil, kus nad kord kõrgeid tüvesid taevasse oled ajanud,

kogunesid nüüd merikarbid ning vetikad. Siin ja sääl luustikkudena päikesest hahkjaks pleekinud, kükitasid hiiglatamne peaaegu kivinenud juurte jäänused rannal. Siin lükkas mets — võib olla aastasadu tagasi, kord küllu merre. Ühkelt ja julgelt olid tormidest sasitud tammed kui kangelased rannale vaadanud, kuni nad ühel tormisel ööl alistusid metsikult pääletormivale merele...

Pärast õhtusööki läksid nad aga kõrgele kaldale, teed, mida Luise igal õhtul käis, et näha päikest laskuvat.

Ta tundis rõõmuga täna oma peos lapsesõrimi, kuulis suud lobisevat, ning imestas järjest, kui kaugele valla seisis see väike hing, et võtta vastu kõike ilusat. Sääl olid kaks silma, need võisid näha, kuigi ta oli kord veidi muianud, kui Erik kirjutas: „Mu laps on mu parim arvustaja; üsna naiiv ja ürgne, kuid vääramatute silmadega näeb ta kunsti ning loodust“ — nüüd mõistis ta seda.

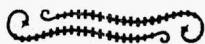
Siin oli kallas kõrgele üle mere kerkinud ning langes nüüd järsult alla merre. Ülal olid mesikas ning kukehari, murunelgid ning näälikud laotanud kirju vaiba, mis näis äkki kollakalt heilkival allalangeval kaldal katki lõigatuna. Kaljurahnuna

tungis teravakujuline talitormidest lõhutud pank merre.

Ing oli vabastanud käe maalija omast, et lille korjata, nüüd tõusis veetlevalt ta siluett õhtutaeva peal kummarduvas, pea sirges asendis. Randpääsukesed pesitsesiid veidi allpool lillevaipa ning lendasid nüüd karjades ning sädistades sisse ja uuesti välja lapse ümber, kes harduses neid silmiga jälgis.

Jälle, nagu juba nii sageli, valdas Luiset siin see kummuline meeleolu. Kõik siin ülal, näilikult, kuna puudus iga võrdlus, paistis üliloomulikult suurena ning ebatõelisena. Lapse kuju kirjuis riides, mis aeglaselt lähines ja jälle kadus, sai hääks vaimeks, kes lille maapinnast meelitas. Isegi üksildaselt karjatsevad lehmad muutusid luulekujudeks, ja põimija, kes, sirp õlal, aeglaselt kaldale üles ronis, silmapilgu hiiglasuurena vastu õhtutacvast seisis ja siis uues silhis Svantebori poole rändas, näis nagu surm.

„Vaata, kuis päike laskub,“ sosistas Ing hardalt ta kõrval, ning ta vaatas kahte õnnelikku silma. „Näed, nagu Jaapani latern Ma toas ripub ta nüüd üle mere — ja nüüd on ta kuldne kroon ning puhkab sinisiidisel padjal.“ Nii lähenesid nad pikkamisi tagasi oma kodule. (Järgneb.)

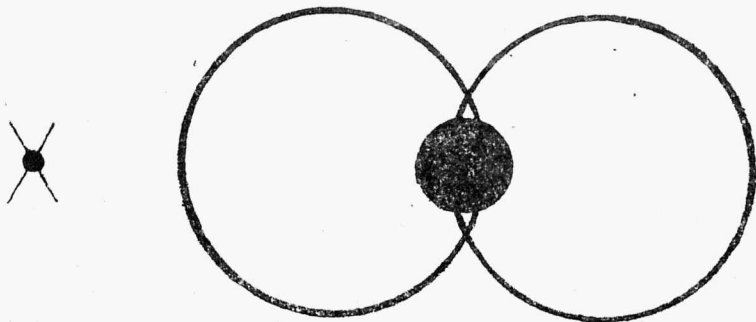

PIME LAIK JA SILMAPETTUSED.

Kui teile öeldakse, et teie silmas on kaunis suur osa, millega teie ei näe sugugi, — olete te vististi imestanud. Näib imelik olevat, et meie oma terve eluaja jooksul pole tähele pannud sarnast suurt puudust meie nägemisorganis. Siiski on see nii. Selleks teeme järgmise lihtsa katse, mis seda tõestab (joon. 1). Hoidke seda joonistust umbes 25 sentimeetri kaugusel silmist, suluge oma vasak silm ja vaadake siis parema silmaga joonistusel vasakupoolset ristikest, siis näeme, et must ketas, kahe ringi lõikamise ko-

hal, täiesti ära kaob. Teie ei näe teda, ehk ta küll teie nägemisvalda jääb, sest ringisid paremal ja vasakul märkame veel väga hästi.

Seda katset tehti esimest korda 1668. aastal (teisel kujul) Prantsuse kuninga Louis XIV õuekonnas kuulsa füüsiku Mariotte'i poolt. Mariotte illustreeris seda katset oma valitsejale niisugusel kujul: ta asetab kaks võimukandjat üksteise vastu, paari meetri kaugusele ja käskis neid ühe silmaga mõnda küljeli olevat asja vaadata — siis nägid mõ-

Joon. nr. 1.

lemad istujad, et vastasistujal pääd otsas polnud! Inimesed said alles XVII aastasajal teada, et nende silma võrkkilel asub „pime täpp“, millest kellelgi ennem aimugi polnud. See „pime täpp“ on koht võrkkiles, kuskojal silma erk silma tungib ja veel väikesesse ergukestesse ei jagune, mis valgust kinni püüavad. Tõsi, me ei märka harilikult tühja kohta oma silma nägemisvallas, ent see sünnib harjumuse põhjal. Meie silm lisab harjumuse põhjal asjale need osad juure, mida meie ei näe. Näituseks joon. nr. 1 ketast mitte nähes, pikendame me ringjoont, kuini nad lõikuvad. Kui te prille kannate, siis võite ühe katse teha: kleepige paberitükike

prilli klaasile (mitte päris keskele) — esimestel päevadel segab ta teid, ent mõne nädala pärast harjute teie sellega ära ja ei teagi varsi, et see paberitükike ikka veel prilliklaasil alles on.

Ärge arvake, et see „pime täpp“ väikene on. Teie märkasite juba, et kaunis suur joonistuse osa — ketas, teie silmapiirist täitsa kadus. Kui te vaatate (ühe silmaga) maja, mis teisest paarikümne meetri kaugusel on, siis ei näe teie maja seinal osa, mis 2-meetrilise läbimõõduga on. Kui te taevast silmitsete, siis ei näe teie nii suurt pinda, mida 120 täiskuud võiksid sünnitada!

Franz Treller. Noorsoole toimetanud Jursi Sander.

5. Liig hilja!

Kolmandal päeval päälle Pablo kadumise jõudis del Rocasse teenrite saatel vana indiaanlane, kelle riietus ja väärikas olek milleski ei erinenud kreoolide-hacienderode*) omast; ainult nahavärv oli teine.

*) Kreoolid — Ameerikas sündinud Romaani tõugu sisserändajate järeltulijad.

Ta lähenes härrastemajale ja nõudis don Antonio järele.

See laskis tema rõdule paluda.

Indiaanlane, kelle lühikeseks lõigatud juus juba hall oli, oli tahtejõuline, targa näoga mees. Ta alustas jutuaajamise end esitledes Felipe Aranana, Meksiko vabarliigi kindralina.

„Kindral?“

„Nagu ütlen, sennor. Olen Morelosi ja Guerrero**) juhatusel osa võtnud suurtest vabadusvõitluse lahinguist.“

Võõras kõneles väga hääd Hispaania keelt ning ta olek oli laitmatu. Don Antonio palus teda istet võtta, pakkus talle sigarette ja küsis siis: „Mis valmistab mulle seda au, sennor?“

„Sooviksin teateid saada minu sugukonna hulka kuuluva noormehe üle, kes juba mitmed aastad teie kaitse all elab, sennor d'Irola.“

Väga üllatatud haciendero vastas: „Oh, meie Pablo üle?“

„Jah. Kas oleksite nii lahke ja teataksite mulle, mil viisil ta teie juure sattus, ning millal?“

„Oh sennor, kõigepeält pean teile kahjuks ütleva, et Pablo juba kolm päeva kadunud on — et tema rööviti,“ ning ta jutustas võõrale viimastest sündmustest del Rocas.

Väga tõsiselt, kuid liikumata näoga kuulatas indiaanlane sündmuste kirjeldust.

Vähematki vastamata, tähendas ta ainult: „Oleksin teile tänulik, kui annaksite mulle palutud teateid.“

Selle pääle kirjeldas talle d'Irola, kuidas ta oli leidnud väikese tütarlapse ja Indiaani poisikese.

„Sel ajal möllas nagu praegugi maal kodusõda ja kõik järelepärimised laste omaste suhtes olid asjatud,“ lõpetas ta oma jutustuse, „ja nad said minu lasteks. Kuid miks, sennor Arana,“ — talle anda kindrali aunime, sellega ei saanud conquistadoride järeltulija hakkama — „mil põhjusel pärite teie Pablo järele?“

„Kohe, sennor d'Irola, peate teada saama põhjused, mis mind sunnivad nendeks järelepärimisteks, kui teie nii lahke tahaksi-

te olla ja mulle ütleksite, kui kaua lapsed juba teie majas viibivad?“

„Neliteistkümmend aastat.“

„Ja väike Indiaani poisike oli teie arvates umbes kolm aastat vana?“

„Jah.“

Donna Inez ja Maria ilmusid mehji tähele panemata rõdule.

„Kas nägite teie ehk teised poisi rinnal joonestust sinistes joontes?“

„Jah, sennor, nii mina ja mu naine, kui ka teised; kuid isegi siin elutsevad indiaanlased ei mõistnud neid märke seletada.“

Vanamees võttis taskust tiikikese hästi pargitud loomanahka, millel näha oli hoolikalt täidesaadetud joonestus sinistes joontes, ulatas selle don Antoniole ja küsis: „Oli see nniisugune joonestus?“

Haciendero vaatles joonestust ja tähendas: Kindlasti oli ta sarnane — sääl aga on ju minu naine.“ — Donna Inez oli lähemale astunud. „Ta mäletab seda kindlasti paremini kui mina.“ — Indiaanlane tõusis üles ja teretas väarika viisakusega.

„Kas toote Pablost teateid, sennor?“ Küsis Maria suures ärevuses.

Vana indiaanlane heitis ta poole pilgu täis heldust ja vastas: „Ei, sennorita, tulin ta üle teateid koguma.“

„Oh, sennor, ta on kadunud, pahad inimesed röövisid ta, võib olla on ta tapetud.“

„Kui ta kannab seda märki,“ ta näitas nahale, mis nüüd donna Inezi käes oli, „ei puutu ükski maya teda.“

„Oh mil gracias santissima!**) sosis-tas Maria.

„See on tõepoolest sama imelik märk, millist laps rinnal kandis, sennor,“ ütles donna Inez.

„Kas sennora mäletab siin neid jooni,“ ta näitas neile, „mis peavad kujutama otsaesise sidet?“

„Jah, just need puutusid mulle iseäranis silma.“

Vana raudse kehaehitusega mees ohkas sügavasti ja ütles siis tasa: „Nii oleme siis ta leidnud ja kaotanud. — Teie tahate muidugi teada, mis huvi on mul selle oma rahva lapse vastu. Kuulake siis. Laial piir-

*) Oh tuhat tänu kõige pühama!“

**) Morelos ja Guerrero — vabadusvõitluse juhid. Nende auks nimetati nende nimedega kaht osariiki: Morelos 4911 r.-kil., 184.000 elan., päälinn Cuernavaca — 13.000 elan., Lõunaida-Meksikos ja Guerrero — 65.480 ruutkil., 620.000 elan., päälinn — Chilpancingo — 8.000 elan., Lõunäläine-Meksikos, Vaikse ookeani ääres.

konnal asuv Maya rahvas pidas ka pääle oma hukkumise oma kuningate perekonna viimaseid liikmeid pühadeks. Nad olid kõigi lahkuminekute pääle vaatamata meie keskkohaks, nendega oli seotud lootus, et mayade rahvas jälle ükskord valitsema saab omal maal. Kuningate suguvõsa,“ jätkas ta pühaliku tõsidusega, „on välja surnud kuni üheni, Hualpani, Junguna, tähe pojani. Kui viimase hing lahkus ihust, rööviti ta tol ajal alles kahe aastane poeg kurja mehe poolt, kes kuulus Maya rahva hulka, kindlasti selleks et viimast kuningate võsu tappa, sest ta soovis pärida selle au, et suurendada oma mõju Maya rahvas- te hulgas, tugeses sääljüures seni küll alles tõestamata suguluse pääle kuningate suguvõsaga. Meie ajasime röövleid taga, kuid asjata. Meie ei leidnud Hualpat nende kätes ja nad naersid meid välja. Meie pidasime last surnuks ja leinasime kaua kuningate viimase võsu pärast. Meie ei saanud isegi kätte maksa mõrtsukale, sest ta tegu polnud võimalik tõestada ja tal oli palju poolehoitu mayade hulgas. Sääljain äkki mõne nädala eest teated, et kuningate võsu elab siin teie hoole all, ning ma asusin teele, et teda koju viia oma rahva juure. Valitseja soo meesliikmed kannavad rinnal kuningamärki,“ ta näitas joonestusele, „siin seda märki.“

Sügavas vaikuses kuulatasid kõik vanamehe jutustust.

Siis ütles don Antonio: „Ma teatasin talle juba, sennor, et ja kuidas Pablo meilt rööviti, on see röövimine vahest mingisuguses ühenduses ta põlvenemisega kuningate perekonnast?“

„Arvatavasti küll. Chamulpo, kes kardab kuninga, Nezualpilli pojapoja, mõju Maya rahvaste pääle, sest see võiks takistuseks olla ta auahmetele plaanidele, on nähtavasti, samuti kui mina, teateid saanud, et Hualpa alles elab, ja on teda röövida lasknud, kartes, et noormees teada saab, kellest ta põlvneb.“

„See seletaks mõistatusliku juhtumise. Aga kust võisid talle need teated tulla?“

„Kuidas laps päästeti; kus ta oli aja röövimisest saadik selle päevani, mil ta sattus teie juure, seda me ei tea.“

„Siis ei tea teie ka, kelle perekonda kuulub donna Maria?“ küsis donna Inez väriseval häälel.

„Ei, sennora. Aga sennori kirjeldusest, mis olukorras ta leidis poisikese ja siin selle sennorita isiku põhjal järeldan ma, et Jumal teda on usaldanud häädesse kätesse, nagu ta ka siin,“ ta kummardas d'Irola ja donna Inezi poole, „on lasknud teda leida häid sõpru.“

„Ta oli mu vend, sennor, nii kaua kui mäletan, ning see siin oli meie hää ema.“ Örnalt kallistas Maria donna Inezi.

„Aga kuidas saite teie, sennor, teateid sellest, et Pablo meie juures viibib?“

„Üks mees teie ümbruskonnast, üks maya oli kuningamärgi ära tunnud ja Chamulpole sõnumi saatnud, et kuningate võsu siin viibib. Sellest kuulis sügavasti kohkudes aastate eest Hualpa tapmiseks palgatud mõrtsukas, Chamulpo kaaslane, Azual, kes väetima lapse omal ajal oli heitnud ürgmetsa, teda hukatusele määrates. Ma ei tea, kas see teile on teada, sennor, aga meie vana, ikka allespüsiva usu järele on igal mayal maapäalses elus kaitseingel, kes võtab aset mingisuguses loomas. Hualpa kaitseingel oli panter, ning sügavas ürgmetsas oli Azul irvitades ta ühele neist röövikuist ette visanud. Kui see mees, kes tõsiselt haige oli, kuulis, et kuningate võsu elab, tema arvates panteri poolt päästetud, valdas ta hinge äärmine hirm, ja südametunnistusest piinatud saatis ta mu juure oma poja mulle teatama, et Junguna poeg alles kõnnib päikesepaistel ja viibib siin. Sääljain asusin siis teele — ning jõudsin kahjuks liig hilja.“

„Ning kes võis siit teateid saatnud olla?“

„Teie tigrero, nii teatas mulle Azuoli käskjalg.“

„Ah see lurjus on siis see, kes poisj ära andis ta vaenlastele? Soovite teda näha?“

„Sooviksin küll.“

Don Antonio kõlistas ning hüüdis koהלeruttavale teenrile: „On Tamay kodus.“

„Ta tuli praegu just metsast.“

„Kutsu ta siia.“

Neeger jooksis minema.

„Mis teie meile Pablo minevikust jutus-

tasite on väga liigutav, seimor," ütles don-na Inez. „Võin teid rõõmustada teatega, et ta on hää, rüütlilik ja suurte väimuanne-tega noormees.“

„Jah, mu vend on väga hää,“ kinnitas Maria agaralt.

„Kuulen rõõmuga teie sõnu, sennora,“ ütles vana Indiaani sõjamees ja oli tunda, et need sõnad tulid tal südamest.

Kütt Tamay astus rõdule ja ta kartlik pilk rändas ühe juurest teise juure. Samal hetkel libises rõdulolijast nägemata üks noor, sihvakas indiaanlane rõdu varbaia juure, kus teda täiesti varjasid ilupõõsad, ja juhtis oma mustade silmade tulise pilgu kindral Araua pääle.

Lumivalge pääga maya ajas end sirgu ja vaatas sätendavail silmil Tamayle otsa.

„Ah, sina oled see, sa koer, sa oma rahva äraandja — seda oleksin võinud arvata.“

Kütt, kelle poole kindral oli pööranud Maya keeles, võpatas ja kaotas täiesti oma hariliku indiaanlastele omase ükskõikse oleku.

„Kus on kuningate võsu? Kõnele, ehk lasen sind silmapilk surmata.“

Keegi ei näinud, kuidas pöõsa taga peidus olev indiaanlane oma püssi tõstis ja küti pääle sihtis; selle elu rippus tööpoolest veel ainult niidikese otsas.

Vana mehe aukartust äratav välimus, ta ähvardused näisid mõjunud olevat, sest Tamay ütles aegamööda: „Chamulpo lasi ta ära viia.“

„Kuhu ta viidi?“

„Seda ma ei tea.“

„Kuninga kaitseingel, panter, rebib su tükkideks, äraandja, ja sinu hing jääb igavesse pimedusse, kui keegi peaks talle tegema vähematki häda; ta on Nezuapilli pojapoeg!“

Süingelt vahtis kütt oma ette ja hingas raskelt. Siis ütles ta: „Töota mulle, et puhkan ükskord Maya mullas, ning ma toon ta tagasi.“

„Süigavaima põlguse ilmega ütles kindral: „Mine — sinu vaade haavab mu silmi.“

Mees sammus küiresti ja nähtava hirmuga pilgus minema.

Teistele, kes vaikselt olid olnud selle kahhekõne tunnistajad, ütles Araua: „See on oma rahva hulgast väljaheidatud äraandja, kes on valmis igaks kuritööks. Ta tundis Hualpa ära ja teatas sellest äraandlikult Chamulpole.“

„Ma ajan ta kohe minema,“ ütles seimor d'Irola.

Tasane sisin, mis sarnates ussi omale, sundis vana indiaanlast sel hetkel üles vaatama.

„Kes sääl on?“ küsis ta küiresti ringi käänates.

„Azuali poeg, kazike,“ oli vastus.

„See on see käskjalg, kes mulle tõi teated Hualpast, seimor,“ ütles ta Hispaania keeles don Antoniule, „tohib ta sisse astuda?“

„Aga muidugi, võib olla toob ta uudiseid.“

„Tule.“

Kohe pääle selle ilmuse rõdule noor indiaanlane püssi käes hoides ja jäi Araua ette seisma.

„Kas pean ta tapma, kazike?“

„Ei. Kuidas tulid sa siia?“

„Tulin ühes Chamulpo meestega ning jäin siia maha, sest arvasin, et sa tulid otsima kuningate võsu, kazike.“

„Ning kuningas?“

„Nad vedasid ta minema. Ma hoiatasin teda, aga ta ei pannud mu hoiatust tähele.“

„Sa tundsid teda?“

„Mind saadeti luurajana ette ning ma tunsin tema juba päeval ära kirjelduse järelle, mis meile temast oli antud.“

„Ning edasi?“

„Kui meie õhtul lähenesime, et Pablot vangistada, kohtasin teda mõtetes ja selle rõdu poole üles vaatamas ühe puu all ja sosistasin talle kõrva hoiatussõnu. Ta nägi viist meie mehi ning arvas, et ta omaksed on hädaohus, sest ereda hoiatushüüdega tormas ta rõdu poole. Sääl löi talle Tamay vastu pääd.“

„Närbugu ta käsi.“

„Ning teised heitsid talle vaibad üle pääd ja vedasid ta minema.“

„Teadsid nad, kes ta on?“

„Sosistasin seda tasa paljudele kõrva.“

„Kuhu nad ta vedasid?“

„Mägedesse. Ma leian ta.“

„Päästa Hualpa, kuningate võsu ja sinu isa leiab hauas rahu.“

„Azual, mu isa, käskis mind surres päästa kuninga; täidan seda käsku, et ta hing üles tõuseks päikese poole.“

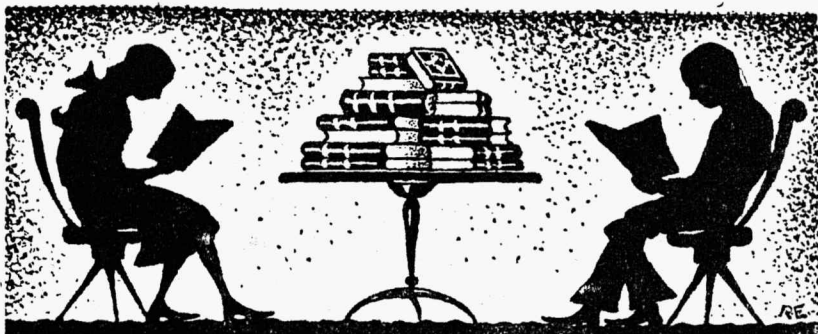
„Suur saab olema su tasu. Kus on Chamulpo?“

„Ta on oma meestega läänes ja tahab

sõda pidada rahva vastu Guatemala linna; ta läkitas saadikud mayade juure Yncatanis palvega teda toetada.“

„Hää, Azuali poeg, sa oled tõsine maya ja saad ükskord veel kuulsaks oma rahva hulgas. Siin, võta raha, seda läheb sul vaja ja asu tee. Sa tead, kus mind leida võid.“

Noor indiaanlane lahkus kiiresti ja Araua teatas d'Irola perekonnale nende jutuaajamise üksikasjust. (Järgneb.)

NOORSOOKIRJANDUS 1923. A.

Ülevaade. Eduard Männik.

6

Oleks veel nimetatavad — Z. Topelius — Velskeri jutustused, I. Krohni — Kuu jutustused, E. T. A. Hoffmann — Aamisepa sellid, Martin ja tema jutustused ning W. Bonsels'i — Mesilane Maaja. Viimastel aastatel on Eesti Kirjand. Seltsi poolt uutes trükkides avaldatud vanu Eesti autoreid, nagu: W. Jannsen, L. Koidula, J. Pärn, E. Aspe, F. R. Kreuzwald, G. Bergmann jne., millised tööd on ka noorsoole huvitavaks lugemismaterjaliks, kuigi nad noorsoo väljannete alla ei liigitu.

Z. Topelius on meil viimasel ajal tuntud kirjanikuks saanud, kuigi ta soomlane on. Vist ühestki noorsookirjanikust pole Eesti keele nii palju raamatuid tõlgitud, kui temast ja seda arvatavasti ta häade jutustuste ning hõimrahivuse tõttu. Temalt on Eesti keeles varem ilmu-

nud „Kolm muinasjuttu lastele“, „Rinaldo Rinaldiini, ehk Röövliit“ ja paljud vähemad jutud siin-säl ajakirjanduses, kuna „Jää hiiglast“ kuuldavasti üks kirjastus varsi kirjastab. Samuti ilmub lähemal ajal ka „Rinaldo Rinaldiini, ehk Röövliit“ eriraamatuna, kuna ta ka läinud aastal „Vikerkaares“ ilmus. Selle tõttu on Topelius Eesti lugejatele hästi tuttav ja viimast asjaolu aitas rohkesti tõsta „Velskeri jutustuste“ ilmumine.

Zachris Topelius on tähtsam Soome kirjanik. Eriti tähelepandavad on ta ajaloolised novellid, milliste hulka ka „Velskeri jutustused“ kuuluvad, samuti on laialdast tähelepanu saavutanud laste jutustused ja kooli lugemisraamatud „Looduse Raamat“ ja „Meie Maa Raamat“, mis kuuluvad paremate hulka kogu maailmas.

„Velskeri jutustused“ kuuluvad

E. T. A. Hoffmann.

Topeliuse, ühtlasi ka Soome parema kirjanduse hulka. Jutustused tahavad küll sihilikult lugejates isamaalikkust äratada, mille tõttu mitteesoomlastele silma torkab teatav liialdus ja enesekütmine. Kuid ainult sel teel oli võimalik tol ajal Soomes rahvuslikkust ning isamaalikkust äratada, sest Nikolaj I aegne surve takistas vaba sõna. Selle tõttu on „Velskeri jutustused“ tendentsiliselt sarnased meie G. Kuhlbari, A. Reinwaldi ja Koidula luuletustele, püüdes muistseaja idealiiseerimise ning uuesti meele tuletamise läbi äratada isamaalisi huvisid. Jutustuste pääprobleem hargneb kuninga sõrmuse ümber, millel olevat iseäralik võime elus hoida tema kandjat. Sääljuures on juhtumused läbi põimitud soomlaste kanglastöödest ja selle tõttu ongi nad ka noorsoole huvitavad, kuna neil ajaloolisi tõsiasi ei tule käsitada ja meele tuletada mõnes kohas liiali kippuvat liialdust.

Soomes on Topeliuse raamatud väga elavat vastuvõttu leidnud noorsoo ja laste poolt, mida osutub rutulistest mitmetulhandeliste trükide läbimüümisest. Ka meil näivad

nad paremate raamatute hulka kuuluvat ja seda täie õigusega jutustuste kenade käsitusmotiivide tõttu. Topeliusest ning tema töödest ilmus ülevaatlikum artikkel „Vikerkaare“ (nr. 10) käesolevas aastakäigus.

Soome kirjandus on hilisemal ajal rohkesti eestistamist leidnud, niihästi vähemate novellide kui ka pikemate jutustuste näol. Asja tõlgiti Soome põhjapanevam teos Aleksis Kivi — Seitse venda — Eesti keele ja vähematest töödest oleks eriti nimetada Topeliuse ning Aino Kallase novellid. Ka Soome noorsookirjandus on leidnud eestistamist, just eriti Topeliuse kaudu, kes on selle noorsookirjanduse isa ja tugi.

Käesolev J. Krohni-Suonio — Kuu jutustused — on eriti huvitavad tendentsiliselt, kuigi nad vast meie noortele palju soovida jätavad. Julius Krohn on ka Eestis tuntud oma suurema uurimuse läbi, milles käsitleb rahvaeepose „Kalevala“ tekkimislugu. Samuti on ta Eesti keele teaduse alal töötanud, uurides meie keelelisi iseäraldusi jne., mille järeltuluseks kirjutas „Eesti keele õpetuse“. „Kuu jutustused“ kuuluvad tema paremate noorsoojutustuste hulka, kuid nad on kantud rahvuslikust tendentsist, mis praegu, kus tendentsi ei peeta millekski kirjanduslikuks vooruseks, lugejatele pääletükkivana tundub.

„Kuu jutustusi“ kirjutades on autor eriti suuri mõjusid saanud Daani muinasjuttude kirjutajalt Andersenilt. Ta ise kirjutab „Kuu jutustuste eessõnas: — Ühel õhtul juhtus mu kätte Daani ladusa, suure muinasjuttude-vestija Anderseni raamat „Bildbog und en Bilder“. Vaimustusin juba esimestest lehekülgedest, ja mida kaugemale jõudsin, seda enam kiskus see mind kaasa. — Kuid Suonio on Andersenilt ja teiselt suurematelt noorsookirjanikkudelt omandanud stiili ja tendentsili-

sed võtted rahvuslikkudeks jutustusteks ümber muutnud, nii et nad väga soomepärasena tunduvad.

Jutustusi aitavad selgitada rohkesti Natalie Mey illustratsioonid, mis väga kenadena tunduvad. Tävalikult on meie raamatud nendeta, sest ilustused lähevad väga kulu-kaks, kuid vaevalt võib arvata, milline menu on illustreeritud jutustustel noorte pääle.

E. T. A. Hoffmanni „Aamise-pa meister Martin ja tema sellid“ on huvitavaks vahe-pallaks läinud aasta noorsookirjan-duses. Ta pakub keskaegset pildi käsitöölise elust, mis omapärase õhkkonna ning tegelaskonna tõttu väga huvitav on. Noori huvitavad eriti vanaaegsed jutustused, kus elasid veel rüütlid, ehk mereröövli-d. Samasena arvan ma just käesolevat Hoffmanni jutustust väga huvita-vaks.

Hoffmann on tähtsam Saksa kir-janik, eriti on tema kummalised-fantastilised lood üle maailma levi-nenud ning kultuuriilmale tutvus-tanud Hoffmanni nime. Oleviku Saksa ja teiste maade noorsugu loeb huviga tema raamatuid, mis ilmunud noorsookirjastiku nime all. Neis on säilinud huvitav keskaeg, ehk nal-jakad lood. Kõikide maade noorsoo-ja lasteajakirjandust on rikastanud isesugused jutustused, mis enamasti ilmunud päälkirja all: — Hoffmanni lood. —

Käesolev „Aamisepa meister Martin ja tema sellid“ ei kuulu küll Hoffmanni paremate jutustuste hul-ka, kuid nad omavad siiski hoff-

mannlikku stiili ning huvitavust. Jutustus hargneb sellest, et meister Martinil on ilus tütar, keda aga Martin muuga ei luba abielluda, kui kõige parema aamise-paga. Selle tagajärjel hakkavad kolm noor-meest: Friedrich, Reinhold ja Kon-rad aamiseppadeks, et võita tütar-lapse armastust. Seda omabki vii-maks Friedrich, kuid isa on nõus ainult sel juhtumisel nende abieliu õnnistama, kui Friedrich teeb meist-ritööna kahekoormalise aami. Fried-rich aga on valajaks sündinud ning valmistab inglitega ilustatud hõbe-karika kingituseks.

Varem lahkusid meister Martini juurest töölt ka Reinhold ja Konrad. Esimene on andekas maalija, kes ainult Rosa võitmiseks käsitööliseks hakkas, kuna teine on Konrad von Spangenberg. Nad mõlemad pole käsitööliseks loodud ja anduvad taas endistele ametitele: esimene kunstile, teine rüütliseisuse elule. Kui Friedrich ja Rosa pulmi peavad, tuleb ka Konrad von Spangenberg ja Reinhold pulma, esimesel ka sama ilus Rosa kaasakeseks.

Jutustus on kantud tendentsist, et iga üks jäägu omale armsama töö juure, sest kõrvaltööd ei või lohu-tust pakkuda, kuigi nad võivad vast tululikumad olla. Nii peab rüütel taas minema sõjariistade juure, samuti taidur anduma kunstile, jättes kõrvale ilusa naise ning aamise-pa kirve ja puunuia. Jutustus on väga huvitav, eriti dialoogid, mis siin-sääl juhtuvad ja jutustuse probleemi arendavad.

* * *

(Järgneb.)

TUTTKÕRV.

Seton Thompsoni juttudest. Tõlkinud K. Kajak.

V.

alajane nõidus peituneb elavas, voolavas vees. Kui koerad ägedal ajamisel selle takistusega kokku puutuvad, peavad nad seisatama ja ümber otsima, aga nad otsivad asjata. Jäljed on värskest edasirütavas voolus kadunud ja vaene taga-aetud loom on vaba.

See oli üks neist suurtest saladustest, mis Tuttkõrv oma emalt õppis — „pääle metsroosi-puu põõsa on vesi su parem söber“.

See oli ühel sompasel äikeseööl augustikuus, kui ema oma poja viis läbi metsa. Tuti ees välkus valge sabatutt nagu padi, mida ema kandis, teednäitava laternana, mis ainult siis kustus, kui ema end selle pääle lahedalt istuma säadis.

Lühikeste peatustega, kord joostes, siis kuulatades, jõudsid nad takistamata tiigi kaldale.

Linnud üleval puu okstes laulsid omi õhtulaule ja väljas, kusagil, vetinud puukännu otsas, sügavas, tumedas vees krooksus rasvane kann.

„Mu poeg, tule mu järele!“ ütles ema jänesekeeli ja — vupsti! hüppas ta vette ning hakkas võimsalt sõudma, et jõuda vettinud puukännule.

Tuttkõrv viivitas pilguks, kuid hüppas siis väikese „auhtiga“ järele, õhku napsates ja kärmelt nina liigutades, alati aga kõiki ema liigutusi täpselt järele aimates. Nagu ta maal

edasi liikus, nii tegi ta seda ka vees — ta ujus.

Ikka edasi, kuni puukännuni; säälonis ta üles, oma nõretava ema kõrvale, kus neid kahisev lehesein ja vesi piiras, mis midagi välja ei lobise.

Hiljem, pimedatel, soojadel öödel, kui vana reinuvader rabas laastades ümber hulkus, tuletas Tuttkõrv alati meele kohta, kus kannad laulavad, sest kõige suurema hädaohu puhul võis see talle viimast päästmist tuua; sellest päevast pääle mõistis ta sõnu, mida kann laulis: „Tule, tule, kuj on hädaoht, siis tule!“ See oli viimane õpetus, mis Tuttkõrv oma emalt sai. See annab jänese haruldasest tarkusest tunnistust; ja ometi nii mõnigi väike jäneseke ei saa seda iialgi kuulda.

VI.

Jänese perekonnal oli igalpool vaenlasi ja nende igapäevane elu oli kogu ahel hirmutamisi, tagaajamisi ja kiusamisi, millest nad ainult hädavaevalt ära pääsesid — sest koerad, rebased, kassid, nirkid, kärbid, karud, maod, röövlinnud ja inimesed, jah, isegi kihvtised putukad septsesid nende vastu alatasa uusi elu kallale tükkimisi.

Nad olid sadadesse juhtumustesse mässitud ja vähemalt kaks korda päevas olid nad sunnitud elu pärast jooksuma ja seda oma jalgade valeduse ja osavuse läbi päästma.

Enam kui üks kord sundis neid vana, tige reinuvader varemete alla okastraadiga piiratud sigadeaeda põgenema.

Mõnikord juhtis Tuttkõrv mõne teda tagaajava koera tähelepanu enese päält ära mõne kärbi pääle,

Mitmendat korda ajas teda keegi kass vette ja tihtipääle oli ta kullide ja öökriimude pärast kimbus; kuid seesuguste hädaohtude vastu teadis ta alati päästva tee. Ema õpetas talle kõik need pektusvigurid ja põiked kätte, mis ta ise teadis, ja

kes vast niisama kardetav on kui hagijas.

Korra võttis koguni keegi jahimees, kellel tubli koer ja üks jänesajaja abiks olid, Tuttkõrva elusalt kinni, aga tal oli õnn järgmisel päeval minema pühkida, sestsaadik maa-aluste peiduurgaste kindluse ja kaitse vastu kõige suuremat umbusaldust tundes.

Tuttkõrv parandas, täiendas neid, mõtles isegi uusi välja, kui ta juba pisut vanemaks sai.

Ja mida teadvamaks ja targemaks ta läiks, seda vähem jättis ta enmast oma jalgade kanda, ikka enam ja enam aga osavuse ja elutarkuse hoole.

Ranger — nii oli ühe noore naaberkoera nimi, keda ta peremees te-

ma väljaõpetamiseks ja kasvatamiseks tihtipäele jänese jälgi otsima tõi. Pea alati oli Tuttkõrv see, keda taga hakati ajama ja tema tundis sellest pöörasest kihutamisest niisama palju lõbu kui ta tagaajajadki.

Harilikult ütles ta:

„Oh ema, seal on see koer juba jällegi, nüüd saan jälle kord õige palju joosta!“

„Tuti, mu poeg, sa oled liig häbematu,“ vastas ema, „ja mul on aimdus, et sa tulevikus liig tihtigi joosta saad.“

„Aga ema, see on ju nii tore nali, seda koera-narri nimapidi vedada. Ja päälegi toob ta tervist, julgust ja kasulikku harjutust. Kui ta mulle liig kannule tükib, külap ma siis koputan ja siis võid sina tulla ja teda vähe kõrvalteele viia, seni kui mina uue jooksu jaoks õhku neelan.“

Siis kalpsas ta üles ja otsekohe Rangerile tee pääle ette, kes jalamaid järele kihutas ja seni Tuttkõrval kannul oli, kuni see ära väsis ja emale koputamistelegrammi saatis, et see tema asemele astuks.

Rangeril kulus teeta ohastikus tükk aega ära ja tal oli lõpmatu raske korratus jälgede risus ning peaaegu kustunud haisujoones tagaetatavale uuesti jälgile saada. Kuid pika vaevanagemise järele jõudis ta viimaks metsatee lõpule, kust Tuttkõrv tagasi oli pööranud. Siin hakkas Ranger suurtes ringides jooksuma, et niiviisi jälgile saada ja kui ta küllalt aega oli kulutanud ning vaeva näinud, pääsis ta viimaks õige tee pääle, mis aga korraga teisel pool otsas jälle ära lõppes. Teist korda seisis ta mõistatuse ees ja oli sunni-

tud siia-sinna jooksuma, et õigeid jälgi leida.

Kord-korralt suuremaks muutusid tema ringid, kuni ta viimaks puutüve alla jõudis, kus Tuttkõrv puhkas. Aga säääl ei olnud hädaohtu karta, sest külmal, tuulevaiksel ajal tungib hais vaevalt alla, ja et Tuttkõrv silmagi ei liigutanud ja hingatagi ei julenud, siis jooksis koer aimamatult mööda.

Jällegi tuli tagaajaja puutüve ligdale ja seekord päälegi madalama otsa poole. Ta peatus, nuusutas ringi ja mõtles iseeneses: „Tõepoolest, siin on nagu jänese haisu tunda!“ Tuul on haisu küll ära ajanud ja õhk puhas, aga selle pääle vaatamata roinis koer tüve mööda üles.

Tuttkõrvale oli see õige valljaks katsumiseks, vägevast koera puutüve mööda nuuskides ülespoole tulemas näha, aga tema tugevad närvid ei jätnud teda hädasse. Tuul oli päri ja ta kavatses julge hüppega eemale põgeneda, niipea, kui Ranger poole teed üles on jõudnud.

Aga koer ei tulnud. Harilik räpane küllakrants oleks jänese silmapilk üles leidnud, aga mitte puhastverd jahikoer. Ta kalpsas puutüve otsast alla ja Tuttkõrv jäi võitjaks.

(Järgneb.)

KEELELISED MÄRKUSED.

Joh. Aavik.

9

31. kahtlen ta võimise juures — ta võimises. — Eriiline liik syntaksivigu on järelsonade tarbetu tarvitamine sääl, kus selle aset peaks täitma mingi käändevorm. Kõige sagedam niisuguseist tarbetumaist järelsonust on „pääl“: iga sammu pääl (pro „igal sammul“), riivli pääl (pro „riivilil“) jne. Järelsona tarvitamine niisugusel korral on enamasti võõra, eriti saksa mõjuga seletetav.

Mis ikäännet või järelsona mingi verb nõuab, nimetetakse verbi rektsiooniks. Meil tarvitetakse seega yleliia järelsonalisi (postpositionaalseid) rektsioone käändeliste (kaasusliikude) asemel.

Ka sõna „kahtlema“ esineb enamasti järelsonalise rektsiooniga: „ma kahtlen ta võimise juures“ — „juures“, vastates saksa „an“ sõnale (ich zweifle an etwas), on siin kõige harilikum. Kui „juures“ ei tarviteta, siis mingit muud järelsona: „kahtlesin ta võimise yle“ või „ta võimise kohta“. Huvitav: kõiksugu järelsonu proovitakse siin — „juures, yle, kohta“ —, nende vahel ymber kobades, — nii tugevaks on meil juba juurdunud järelsonaliste rektsiooni pahe, — aga seda õiget rektsiooni ei tabata, ja see on —s (inessiiv): „kahtlen ta võimises“; samuti: „me ei ole kunagi kahelnud selle nõude õigluses“ (mitte „õigluse juures“); „selles (mitte „selle juures“) ei kahtle keegi“ jne.

32. tundis end kohustetuna — kohustetuks. Sõna „tundma“ rektsiooniks on saand -na (essiiv): „tunnen end kohustetuna seda tegema“, — „ta tundis end õnnelikuna“. Kuid kysimus kergib, kas -na asemel ei võiks pigem olla -ks: „tunnen end kohustetuks seda tegema“

— „ta tundis end õnnelikuks“. Nii on nimelt soome keeles. Ja kui soome keel, mis muidu nii ohtrasti ja nii igal võimalikul juhusel tarvitab -na, — kui see juba kuskil seda -na'd ei tarvita, vaid selle asemel -ks, siis peaks eesti keel seda ammugi tegema. Eesti uuemas kirjakeeles aga on viimasel ajal maad võtnud otse haiglane tung selle kohmaka -na järele. Nii kirjutavad mõned koguni: „ta leidis paremana (õigem: paremaks) ära minna“, — „me kindlasti loeme surelikkuse temale omasena“ (pro „omaseks“).

33. Selle juures — see juures. — Parem on niisuguseis adverbialaalytlusis „selle“ asemel vanem genetiivivorm „see“, mis siis ka järgneva järelsonaga tuleb kokku kirjutada. Mitte siis „selle juures, selle läbi, selle tõttu, selle võrra“, vaid pigem „seejuures, seeläbi, seetõttu, seevõrra“. Adverbina on see mõnusam ja lühem. Tähen-datagu, et eriti Vilde on eelistavalt tarvitand niisuguseid keelendeid.

Samuti siis ka mitte „siin-juures“, vaid „seejuures“.

Niisugused vormid, kordame, on kohased adverbidena (nad vastavad siis saksa sõnadele „dabei, dadurch“ jne.). Kui aga „selle“ käib kindla sõna kohta, siis jääb muidugi „selle“ ja kirjutetakse ka lahus, näit.: „ta hyppas kivilt alla ja seisis veel natuke aega selle juures“.

Ka „sellepärast“ asemel tuleb võimalikult „seepärast“ tarvitada. eriti tähenduses „järelkult“ (vrd. saksa „daher, also“). Kui esimene sõna toonitet, võib olla ka „sellepärast“, näit.: „ta tegi seda just sellepärast“.

(Järgneb.)

Vikerkaarlane Pallas kirjutab toimetusele.

Sammun tänaval. Juhtumisi vaatan teispoole tänavat asuva raamatukaupluse vaateaknale, jäädes nõjutuna silmi pilgutamata yahtima... Mis asi sääl nii punetab ja särab? — Jooksen uudishimulikult lähemale ja loen:

— Noorte püha „Vikerkaar“. — Ah-haa! — See läheb tarvis ning ajaviitmata ostan ta. „Vikerkaart“ ma ei telli, sest et ei jõua oodata, mil kirjakandja ta mulle toob. Kaupluste ukсед pole veel avatudki, kui juba „Vikerkaart“ lähen tooma; nii huvitav on ta!!! — Saades ta, lähen ruttu koju, lõikan lahti ja hakkkan lehti keerates põnevalt vaatama, et kas ka minu saadetised on sees. Leides mitte „Oma nurka“ ja „Küsimisi ja vastuseid“, olen kurb.... Arvan, et nii on lugu ka teiste kirjandusearmastajatega. Need osad huvitavad noori kõige rohkem. „Vikerkaare“ saades loetakse need osad, kui nad olemas on, kõige enne läbi.

Ka kirjavastused peaksid tihemini olema, et tööde saatjad ju varakult teaksid, kas nende tööd on vastu võetud. Kole raske on oodata kirjavastuseid ehk jälle tööde vastuvõetavuse puhul tööde ilmumist. Oleks toimetaja, kes kirjavastustega viivitab, ise mõni noor, saates mõnele ajakirjale kaastööd, siis tunneks ta alles seda, mis meie, vikerkaarlased, praegu. Eks ole nii?

Neid noorte vikerkaarlaste soovet ei tohiks toimetusele tähelepanemata jätta, sest noored teavad ise kõige paremini, mis neid huvitab. Paluksin väga neid soovet täita. Arvan, et ka teised pooldavad seda. Eks???

Pallas.

Toimetuse poolt: Toimetuse vaatab tõsiselt kõikide vikerkaarlaste ees, keda ta on lasknud „Oma nurgaga“ oodata. Et „Oma nurk“ viimasel ajal on viibinud, selles on olnud süüdi vist küll suvine palavus ja ka toimetuse enese väikesed muudatused. Nüüdsest peale katsume jälle täies kaares kõikide vikerkaarlastega juttu vesta.

NALI.

Naljäküsimised :

- 1) Missugune kala on kõige suurem? Must Mees.
- 2) Mis on taevras ja Tallinnas ühist? Must Mees.
- 3) Soos ja metsas on mind leida, kuid rabas ei leia sa mind. Mis ma olen? Must Mees.

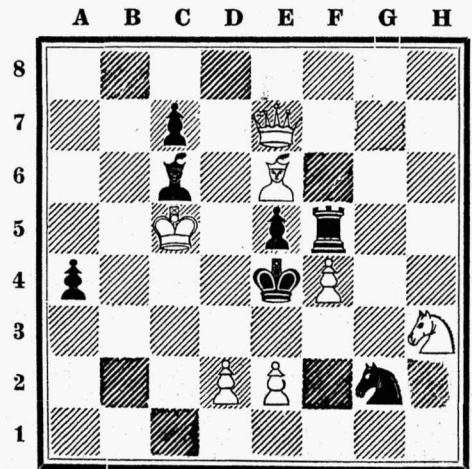
MALE

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 28.

Kokku säändud E. Asberg.
(Austusega mainitud „Feuille d'Avis de Lausanne“ turniiril 1923. a.)

Mustad.

Valged.

Valged: K c5, L e7, O e6, R h3, S d2, e2 ja f4.

Mustad: K e4, V f5, O c6, R g2, S a4, c7 ja e5.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ülesande nr. 20 lahendus.

1. L b7 — b1, O a2: b1,
2. R a1 — b3 annab matt.
1. (L b7 — b1), R a3: b1,
2. R a1 — c2 annab matt.
1. (L b7 — b1), f5: g4,
2. L b1: e4 annab matt jne.

Õiged lahendused saatsid: Alfons Pachel (Tall.), Jaan Parts (Tall.), Alfred Zeiber (Tall.), J. Jurn (Vana-Karistest).